

Posiedzenie Koła Matem.-fizycznego w Warszawie dn. 26 października 1912 r.

Osób obecnych 22. Przewodniczy Prezes Koła.

Po przyjęciu protokołu z poprzedniego zebrania, przewodniczący zawiadomił, że z powodu choroby prelegenta, p. Garlickiego, zapowiadany pokaz modelu hiperboloidy, odbyć się nie może.

Następnie p. W. Dziewulski odczytał referat p. t. „O dwóch fizykach polskich XIX w., Skrodzkim i Prażmowskim“, opracowany przezeń na podstawie monografii J. Bielińskiego „Królewski Uniwersytet w Warszawie“ (t. I—II) oraz artykułów J. Kowalczyka w „Wiadomościach Matematycznych“ (t. I—XI) i E. Dziewulskiego we „Wszechświecie“ (r. 1885—1889), wreszcie na podstawie niedrukowanych wspomnień E. Dziewulskiego *).

Autor wykazał zasługi dwu pierwszych profesorów fizyki przy dwóch polskich placówkach naukowych w Warszawie, przedzielonych trzydziestoletnim odstępem czasu. Skrodzki założył pierwszy w Warszawie gabinet fizyczny, który w chwili zamknięcia królewskiego Uniwersytetu doskonale był zaopatrzony, opracował program wykładów fizyki, która w dziale optyki i elektryczności czyniła wówczas znakomite postępy, wreszcie przy współudziale prof. Milego i Jastrzębowskiego wyszkolił okazały zastęp polskich fizyków i mechaników **). Prażmowski, głównie znany jako astronom, a właściciel astrofizyk, twórca teorii o spolaryzowanym świetle korony słonecznej, uczestnik pomiaru geodezyjnego Rosji pod kierunkiem prof. Struvego, odznaczył się jako zręczny konstruktor narzędzi fizycznych; skonstruował m. in. suwak do obliczania wilgotności, opisany w „Bibliotece Warszawskiej“ i przyjęty w marynarce francuskiej, wahadło Foucault, zegar elektryczny, magnetometr. Jako współwłaściciel, a nast. właściciel pracowni optycznej Hartnacka w Paryżu, udoskonalił sposób wyrobu soczewek. Brak daru słowa i przymusowy wyjazd z Warszawy nie pozwoliły Prażmowskiemu na stworzenie szkoły fizycznej; wykłady jednak, ilustrowane doświadczeniami, które wykonywał z wielką precyzją, stały daleko wyżej od późniejszych wykładów prof. Pęczarskiego i Przyszańskiego ***). W pomyślniejszych warunkach politycznych Skrodzki i Prażmowski mogliby w nauce zająć wybitne stanowisko; uwzględniając jednak trudności, z jakimi im wypadło walczyć, przyznać należy, że obaj ci profesorowie położyli poważne zasługi dla rozwoju polskiej nauki.

Zaznaczywszy w zakończeniu, że dziś mało się robi w Warszawie dla

nauki polskiej, pomimo względnie pomyślniejszych warunków, prelegient, po krótkiej charakterystyce 4-letniej działalności Warszawskiego Towarzystwa Naukowego, wyraził życzenie, by Koło mat. fiz. wyjednało u Towarzystwa Naukowego założenie pracowni fizycznej, w którejby młodzi fizycy mogli się zająć samodzielnymi badaniami.

P. Danielewicz, po gorącej obronie Towarzystwa Naukowego, które dopiero w ostatnich czasach, dzięki ofiarności kilku osób, zyskało trwalszy grunt pod nogami, zaznaczył, że pracownia taka miałaby charakter pedagogiczny, nieodpowiadający zadaniom Towarzystwa Naukowego.

Nad wnioskiem p. Dziewulskiego wywiązała się ożywiona dyskusja, w której prócz wyżej wymienionych mówców i przewodniczącego wzięli udział pp. Landau, Grotowski, Srebrny, Wojtowicz i Pożaryski; z dyskusji tej wynikało, że zanim powstanie pracownia fizyczna przy Towarzystwie Naukowym, należy skoncentrować młode siły w istniejących już pracowniach przy Kole mat. fiz. i przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa, które zadaniom swym wedle możliwości odpowiadają.

*) Ważny przyczynek do działalności Skrodzkiego podaje Kraushar w *Tygodniku Ilustrowanym*, r. 1903, str. 156.

***) Skrodzki Jerzy Karol (1789—1832) wychowaniec Uniwersytetu w Wilnie, Berlinie i Paryżu, profesor Liceum Warszawskiego, po naukowej delegacji za granicę od r. 1816 profesor fizyki w Królewskim Uniw. w Warszawie, sześć razy powoływany na dziekana i wreszcie na rektora, współredaktora „Pamiętnika Warszawskiego”, ogłosił:

a) w *Rocznikach Warszawskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk*.

Rozprawa o trąbie powietrznej (XIV. 1821: 51—97).

O budowie łańcuchów elektrycznych Volty i o fenomenach elektromagnetycznych (XV. 1822: 354—392).

Rapport o cyrku do mierzenia promieni walca, wynalezionym przez Oficera Kranz, jako też o doświadczeniach nad wytrzymałością żelaza kutego, stali i drzewa, czynionych przez tegoż Oficera (XX. 1828: 112—130).

O rozprawie prof. Jastrzębowskiego p. t. O odmianach powietrza i fizycznych porach roku w naszym klimacie (XXI. 1830; 157—170—zbiorowy referat prof. Skrodzkiego i Kitajewskiego).

b) w *Pamiętniku Warszawskim*

Własności magnetyczne promieni fioletowych (IX. 1817).

Barometr wydoskonalony przez p. Jecker (ib.).

Porównanie stanu meteorologicznego w r. 1816 Paryża, Londynu i Warszawy (X. 1818).

O wpływie elektrometru Volty na igłę magnetyczną (XIV. 1821).

O fenomenach magnetycznych (ib.).

O różnej budowie łańcuchów Volty i o skutkach krążącej w nich elektryczności (1822—Ser. III t. I i II.—5 artykułów).

Czy sole metaliczne i inne ciała złożone mogą się rozkładać zapomocą magnesu? (Ser. III, t. III. 1822).

O różnicy poziomu wód morskich, a w szczególności morza Czarnego i Kaspijskiego (ib.).

O dziennych oscylacjach barometru. (Ser. III, t. IV. 1823).

c) w *Pamiętniku Umiejętności*

O oporze ciał względem elektryczności i o nowym sposobie p. Rousseau mierzenia tego oporu (1824).

Uwagi nad temperaturą kuli ziemskiej i przestrzeni planetarnych p. Jaubier (1825).

O własnościach magnetycznych światła fioletowego (1829. IV).

***) Prażmowski Adam (1825—1885) wychowaniec kursów dodatkowych w Warszawie, adjunkt obserwatorium astr., 1862 prof. fizyki w Szkole Głównej, od 1863 współpracownik, a następnie właściciel zakładu optyczno-mechanicznego w Paryżu, od 1870 członek, 1880 prezes Towarzystwa Nauk Scisłych, ogłosił:

Nateżenie siły magnetycznej w Warszawie. (Biblioteka Warszawska 1848. IV: 362).

Rapport sur les travaux de l'expédition de Bessarabie entreprise en 1852 pour terminer les opérations de la mesure de l'arc du méridien. (Bulletin de l'Académie Impériale des Sciences Petersburg. XII. 1854: 84—96).

Erreurs personnelles qui affectent les passages des astres Cosmos (Paryż. red. Maigno). IV. 1854: 545—548. (Tytuł dłuższy).

Observation de l'eclipse totale du Soleil du 18 juillet 1860. Comptes rendus des séances de l'Académie des Sciences (Paryż). LI. 1860: 195—197.

Prisme polarisateur. *Annales des Chimic*. VII. 1866: 181—189.

Toż, po niem: *Repertorium der Physik* (Monachium, red. Carl & Exner): I. 1866: 325—326. — II. 1867: 217—223.

Rémarques relatives à une communication récente du P. Secchi sur le spectre de la comète de Brorsen. *Comptes rendus*.... LXVI. 1868: 1109—1111.

Etude spectrale de la lumière de l'aurore du 4 fevrier 1872. *Comptes rendus*, LXXIV. 1872: 391—392.

Modification du saccharimètre optique. *Comptes rendus*. LXXVI. 1873: 1212—1214.